

Apám, Szindbád

(KRÚDY ZSUZSA KÖNYVÉRŐL)

Krúdy Gyula kétségtelenül a magyar széppróza egyik sajátosan egyéni hangvételű, utánozhatatlan kvalitásai által valamilyen különleges bájt és varázslatot tükröző, a realitások ábrázolásában is gyakran valamiféle meseszerűen ható álom-atmoszférát teremtő stílusú író-nagysága. Irodalombarátok, irodalomtörténészek, esztéták már számtalanszor megkísérelték a magyar irodalom e rendkívül varázslatos és kimagaslóan tehetséges egyéniségének megrajzolását, a Krúdy személyét körülölelő titokzatoság megfejtését. Ismertünk sok-sok Krúdy-művet, ismertünk az író „emberközbe” hozó adomákat, ismertük az íróársak sok szeretettel megírt, sokszor anekdota-szerű visszaemlékezéseit, mint amilyenek például Tersánszky Józsi Jenő apró történetei Krúdy Gyuláról a „Nagy árnyakról bizalmasan” című kötetben és mégis úgy éreztük, nem teljes az a kép, melyet Krúdy Gyuláról nyerni szerettünk volna.

Ennek a Krúdyt hitelesen ábrázoló képnek a megrajzolásához kíván hozzájárulni az író Budapesten élő lánya, Krúdy Zsuzsa „Apám, Szindbád” című igen érdekes és irolalom-, valamint kultúrtörténeti szempontból igen értékes könyve is, amely a budapesti Magvető Könyvkiadónál jelent meg a múlt év őszén. A könyv iránti érdeklődésre jellemző, hogy néhány hét alatt szétkapkodták. Krúdy Zsuzsa könyve nem életrajzi regény. Nem is a tudományosság követelményeinek szigorúan megfelelő monográfia vagy csupán konkrét adatokat halmozó és rendszerező tanulmány. Ez a könyv — véleményem szerint — sokkal több, sokkal érdekesebb, sokkal jobb ennél. Ez a ragyszerű könyv egy rendkívüli

mértékben tanulságos és érdekesítő dokumentumgyűjtemény. E dokumentumok közt találunk hivatalos és üzleti jellegű leveleket, kérvényeket, végzéseket, korabeli újságcikkeket, interjúkat, töredékes vallomásokat és egészen intim jellegű magánleveleket, melyeket az író legjobb barátainak és legkedvesebb nőismerőseinek, tisztelőinek és szeretőinek írt. E dokumentumoknak felbecsülhetetlen értéke van az igazi Krúdy-portré megrajzolásában: általuk megismerünk egy olyan Krúdyt, aki annak ellenére, hogy oly korban élt, amely ezernyi gátat szabott még a Krúdy-méretű tehetségek kibontakozásának is, amely korlátozta az emberi és az írói szabadságot, mégis kristálytisztán őrizte meg emberi és írói méltóságát és a gyakran csaknem teljesen reménytelen és kilátástalan körülmények közepette, még erősen leromlott egészséggel is fáradhatatlanul dolgozott, mert megszállottja volt az írói munkának, elkötelezettségnek és hivatástudatnak.

A kötetben közzétett dokumentumok sokaságát kitűnően egészítik ki a szerző kommentárszerű megjegyzései, visszaemlékezései, magyarázatai. „Emlékeimből, édesapám írásából, anyám és Gyula bátyám elbeszéléseiből, feljegyzéseiből, barátok és kortársak emlékezéseiből, mintegy ezer levélből szövédték a következők. A múlt cserepeit összerakosgatva szeretnék apám életének, minden napjainak megörökítéséhez hozzájárulni” — írja könyve bevezetőjében Krúdy Zsuzsa. Nos, a szerző ezen igyekezete teljes mértékben sikerült, mert Krúdy Gyula portréja e kitűnő könyv segítségével plasztikusabbá, élőbbé, emberibbé és egyben elgondolkoztatóbbá vált.

Mert elgondolkoztató tények egész sorával találja magát szemben a könyv olvasója. Hasznos dolog lenne, ha ezt a könyvet nálunk is elolvashatná minden irodalombarát és minden tollforgató, azok is, akik gyakran meglehetősen korán és meglehetősen indokolatlanul követelnék maguknak helyet a Parnasszus csúcsain és gyakran még csak ígéretet sejtető, de semmi többet nem jelentő szerény munkásság jogán követelnék burkoltan vagy kendőzetlenül a rangot jelentő babérokoszorút. Krúdy Gyula példája bizonyára törelemre intené az „ifjú titánokat”. Mert Krúdy Gyula tudott mindig újrakezdeni, tudott hinni az elhivatottságban, a tehetségben, az irodalmat igénylő tömegekben, az olvasókban és tudta, hogy az olvasót nem lehet bármivel traktálni, az olvasó igényes és műértő, mert az olvasó ugyanabban a társadalomban él, amelyben ő maga, az író is él, és ez a társadalom igazságtalanságai, korlátai és korlátoltsága által neveli az olvasókat műértökké, akik az irodalmi művek realitásaiban vagy e realitások varázslatosan álomszerűvé alakításában a kor, az élet nagy kérdőjeleire keresik, várják, igénylik a választ.

Krúdy Gyula élete — leánya könyvének tanúságtétele alapján — a türelem maratoni futása. A kor, amelyben élt, korlátainál fogva, nem értékelhette egyértelműen az író szíporzó tehetségét. Krúdy — és a korabeli többi író — műveit az üzleti érdekek mércéjével is mérték és mivel a kapitalista társadalomban a gazdasági élet folytonos kilengései döntő mértékben befolyásolták a kulturális igények kielégítésének lehetőségeit, köztük a könyv iránti érdeklődést is, gyakran évekig hanyódtak a tehetség által fémljelt Krúdy-kéziratok a könyvkiadók íróasztalán. Ezért érthető, hogy az író élete csaknem egész folyamán komoly anyagi gondokkal küzdött. Voltak életének igen nehéz szakaszai is, amikor betegsége elhatalmasodott rajta annyira, hogy egy időre a tolat is alig volt képes előteremteni. De Krúdy Gyula mindig tudott újrakezdeni... Az irodalom képletes atlétikai pályáján ő volt az eszményi maratoni futó. „Bizonyára akkor is írnék, ha ez nem volna szükséges a létfenntartásomhoz” — ez volt az egyik mottója, amely állandó alkotásra, állandó újrakezdesre, tehetségének folyamatos kiaknázására kényszerítette.

Krúdy Zsuzsa könyvének számos dokumentuma alapján és egyéb forrásokból eredő tények ismeretében is feltehetjük a kérdést: Bohém volt-e Krúdy Gyula? Ha ennek csupán egyetlen kritériuma a pénzrel bánti nem tudás lenne, akkor egyértelműen igen-nel válaszolhatnánk a kérdésre. Nem tartotta célnak a pénzt, csak eszköznek. Abban a korban, amikor a pénz volt az isten, Krúdy Gyula a pénzt csak a létfenntartáshoz szükséges eszköznek tekintette, de soha nem lett a pénzharácsolás rabja, a pénz imádója. Lehetséges, hogy nem tudott bánti a pénzzel? Bizonyára. Hiszen nem volt bankár. Ennél sokkal, de sokkal magasabban állt a társadalmi és a szellemi élet hierarchiájában: író volt...

Feleségén, gyermekein, tehát családján kívül a barátai voltak azok, akik élete számos apróbb-nagyobb örömét okozták. (A névtelenség és az ismeretlenség homályába burkoló barátnőin kívül, akik a „nők bálványa” fogalom minden kritériumát kielégítő szép szál író életét a szerelem mákonyával édesítették meg.) A könyvben közzétett dokumentumok alapján megtudtuk, hogy sok író, hírlapíró, laputalajdonos és könyvkiadó a legjobb, legőszintébb barátainak népes taborához tartozott. Íme néhány ismertebb név e baráti körből: Móricz Zsigmond, Heltai Jenő, Szép Ernő, Lázár Miklós, Békesy Imre, Kárpáti Aurél, Miklós Andor, Tevan Andor, Wolfner József, Várkonyi Titusz, Leffler Béla, Osvát Ernő, Kner Imre.

1933. május 12-én „Szindbád” szíve utolsó dobant. A kor egyik legnagyobb magyar írója szegénységben halt meg. A szobájában, amelyben elhunyt, csak gyertyák világítottak ugyanúgy, mint az egész lakásban, mert a villanyt már régebben kikapcsolták, mivel nem tudta miből kifizetni a villanyszámlát. Halálával üstökös hullott le a magyar irodalom egeről. Pedig Krúdy Gyula nem volt hullócsillag. Állócsillag ő a magyar irodalom egén, amelynek fénye ma tündököl igazán, amikor a szocialista társadalmi rend soha nem látott mértékben és módon karolja fel és juttatja el a tömegekhez a kultúra, az irodalom soha nem múló értékű alkotásait. Ezt az örvendetes valóságot húzza alá Krúdy Zsuzsa „Apám, Szindbád” című kitűnő könyve is.